

BİR POZİTİF PSİKOLOJİ KAVRAMI OLARAK YAŞAM TATMİNİNE ETKİ EDEN BASKIN DEMOGRAFİK FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Murat Koç

Doçent , Çağ Üniversitesi, muratkoç@cag.edu.tr

Yonca Bir

Öğretim Görevlisi, Çağ Üniversitesi, yoncabir@cag.edu.tr

Özet

Yetişkinlerle yapılan yaşam tatmini araştırmaları, yaşam tatmininin birçok mesleki, sağlık ve kişisel alanlardaki yaşam sonuçlarının önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bireylerin yaşamlarındaki tatmin veya tatminsizliklerinin mesleki ya da diğer bir ifadeyle iş alanlarına yansımalarının kaçınılmaz olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda özellikle işgören bireylerin yaşam tatminlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı işgörenlerin yaşam tatminlerine etki eden demografik faktörlerin belirlenmesi ve baskın faktörün ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, bağımsız bir denetim firmasında çalışan 166 işgörenden toplanan anket formu SPSS 25.0 aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, işgörenlerin yaşam tatminlerinin aylık gelir düzeyi, çalışma süresi, medeni durum ve departman değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: yaşam tatmini, demografik faktörler, iş alanı, denetim firması.

DETERMINING THE BASIC FACTOR THAT AFFECT THE LIFE SATISFACTION AS AN CONCEPT OF POSITIVE PSYCHOLOGY

Abstract

Researches of life satisfaction with adults put forward that life satisfaction is an important determinant of life outcomes in many occupational, health and personal areas. Therefore, it is possible to say that the reflection of life satisfaction or dissatisfaction of the individuals in their lives is inevitable on their work areas. In this context, determining the factors that have an effect on life satisfaction of employees is important. The purpose of this study is to both investigate the factors of life satisfaction of the employees and determine the dominant factor. Datas collected from 166 employees working in an independent audit firm were analyzed by using SPSS 25.0 programm. Results indicates that factors (income level, working hours, marital status and department) are effective on the life satisfaction of employees.

Keywords: life satisfaction, demographic factors, work area, audit firm.

1. GİRİŞ

Pozitif psikoloji; iyi oluş, mutluluk, yaşamdaki anlam ile insan gücünü ve herkes için daha iyi bir yaşamın kalitesini artırma bilimi olarak tanımlanır. Yaşamı değerli kılan şeylerin ve olumlu hedef arayışlarının incelenmesi olarak da görülebilir. Lyubomirsky'nin de dediği gibi insanın en büyük gücü, zorlu koşullara ve öleceğini bilmesine rağmen "kronik olarak mutlu" olabilme yeteneğidir (Frisch, 2013). Anlamlı bir hayat, ona amaç ve yön duygusu veren değerli ihtiyaçları, hedefleri ve arzuları tanımlamak ve başarıyla sürdürmekten geçer, bu amaç ve anlam duygusu da iyi oluş ve mutluluğu artırır. Alan yazında yaşam kalitesi, algılanan yaşam kalitesi, öznel iyi oluş, refah, mutluluk ve yaşam tatmini terimleri genellikle birbirinin yerine kullanılır ve çoğunlukla duygu, biliş ya da ikisinin bir kombinasyonu olarak tanımlanmışlardır. Genel olarak mutluluk veya öznel iyi oluş, her birey için farklı anlamlara gelir. Her birey için değer verilen alanlar farklılık gösterdiği gibi, bu alanların, bireyin genel yaşam tatminine veya mutluluğuna ilişkin öznel önemi de değişmektedir. Bu iyi oluş,

mutluluk ve yaşam kalitesi, kısmen, bilinç düzeyi ya da bireyin içsel tecrübelerinin (ör. düşünce ve duygular) olumlu olduğu ölçüde tanımlanabilir ve temel olarak “hayatından memnun musun?” sorusuyla ilgilenir. Hoş ya da olumlu olan duygular; önemli ihtiyaç, hedef ve isteklerin karşılandığı, yerine getirildiği ya da başarıldığı anlamına geldiği algısından kaynaklanırken tatsız ya da olumsuz duygular; değerli yaşam alanlarındaki tatmin arayışında gerilemeler veya durgunluk sinyalleri verir (Kim-Prieto, Diener, Tamir, Scollon ve Diener, 2005; Diener ve Larsen, 1993; Frisch, 1998).

Psikolojik iyi oluş, sadece bir mutluluk ve tatmin duygusundan ibaret olmayan karmaşık ve bütünsel bir terimdir (Khumalo ve Wissing, 2012). Diener’in (2006) perspektifinde, öznel iyi oluş, insanların hayatlarını oluşturan olumlu ve olumsuz her türlü değerlendirmeyi kapsar. Bu kavramın içinde bireylerin yaşamlarıyla ilgili yaptıkları farklı değerlendirmeler, başlarına gelen olaylar, bedenleri ve zihinleri ile yaşadıkları koşullar da vardır. O yüzden Diener (2006), yaşam tatminini, öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olarak tanımlanmış ve bireyin yaşamı hakkında bütünleştirici bir yargı olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Bu çerçevede Diener ve Biswas-Diener (2008), genetik faktörler dışında, iyi oluşumuzun %50-80’inin yaşam alanlarımızdaki ihtiyaç, hedef ve isteklerimizin tamamlanmasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Bireyin belirli bir yaşam alanıyla ilgili tatmini dört bölümden oluşmaktadır; o alanın nesnel özellikleri veya koşulları, bireyin tutumu veya o alanın koşullarını nasıl algıladığı ve yorumladığı, bireyin o alanda tatmin ya da başarı standartlarını uygulamaya dayalı değerlendirmesi, bireyin genel mutluluğu veya iyi oluşuyla ilgili o alana atfettiği değer ya da önem (Frisch, 2013).

Bireyin genel yaşam kalitesini oluşturan 16 yaşam alanının sınıflandırıldığı “Yaşam Kalitesi Envanteri”nde bulunan alanlardan birisi olan iş alanı, karşılıklı yarar sağlanan ilişkiler için potansiyel sunduğundan öznel iyi oluş anlamında önemli bir katkı sağlar. Bu nedenle, günümüz bilgi çağında bilgi temelli bir organizasyon için nihai rekabet üstünlüğünün insan kaynağı olduğu ve yalnızca iş görenlerin yüksek kaliteli olumlu ilişkiler ve bağlılıkları yoluyla büyük örgütleri meydana getirebilecekleri söylenebilir.

İş ve yaşamın birbirinden bağımsız olarak düşünülmediği günümüzde, bireylerin yaşamlarındaki tatmin veya tatminsizliklerinin mesleki ya da diğer bir ifadeyle iş alanlarına yansımalarının kaçınılmaz olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışmada yaşam tatmini üzerinde etkili olan demografik faktörlerin belirlenmesi amaçlanarak yönetsel ve psikolojik bağlamda bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

1.1. Yaşam Tatmini

İlk olarak Neugarten, Havinghurst ve Tobin tarafından 1961 yılında ortaya atılan yaşam tatmini kavramını, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985), yaşam tatminini, bireyin içinde bulunduğu koşulları belli standartlarla karşılaştırdığı “bilişsel bir yargılama süreci” olarak tanımlarken aynı zamanda, bireyin standartları ile başarıları arasında algılanan tutarsızlık ne kadar az olursa, tatmin düzeyinin o kadar artacağını vurgulamıştır.

Küresel yaşam tatmini olarak da ifade edilen “yaşamı tatmin edici şekillerde yaşama eğilimi” (Suldo ve Huebner, 2004), hem bireysel bir güçtür hem de olumlu bir öznel deneyimdir. Küresel yaşam tatmini, bireylerin kendi standartlarına dayanan ve hayatlarını bir bütün olarak olumlu yanlarıyla bilişsel olarak değerlendirmeleri olarak tanımlanmıştır (Shin ve Johnson, 1978).

Khakoo’ya göre (aktaran Özdevecioğlu ve Aktaş, 2007: 7) bireyin boş zaman ve iş dışındaki diğer zamanda tanımlanan yaşam tatmini, bir bütün olarak yaşamına gösterdiği duygusal tepkisi veya tutumudur. Bir başka ifadeyle ise yaşam tatmini, “bir insanın beklentileriyle (ne istediği), elinde olanların karşılaştırılmasıyla (neye sahip olduğu) elde edilen durum ya da sonuç” olarak tanımlanmıştır (Özer ve Karabulut, 2003: 72). Kişilerin mevcut durumları ile

beklentilerinin karşılaştırılmasından meydana gelen sonucu gösteren yaşam tatmini, en basit şekilde ifade edilecek olursa, kişinin yaşamı hakkında yaptığı genel bir değerlendirmesi olarak tanımlanabilir.

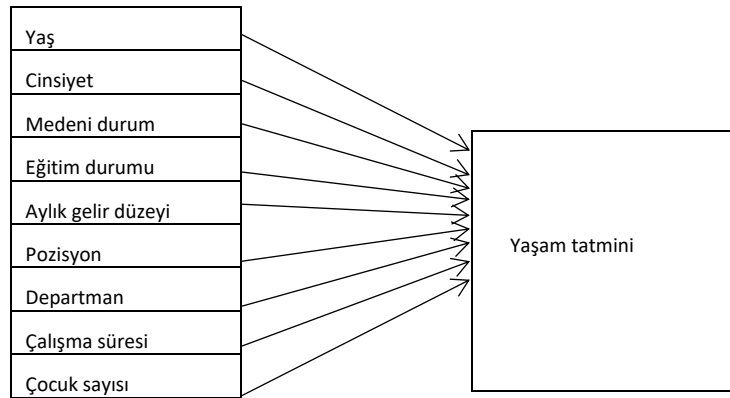
1.2. Yaşam Tatminini Etkileyen Faktörler

Alan yazın incelendiğinde yaşam tatminini etkileyen faktörler iş ile ilgili faktörler, kişisel ve demografik faktörler, çevresel faktörler ve toplumsal faktörler başlıkları altında toplanarak dört genel kategoride sınıflandırılmıştır. Duffy vd.'nin 2001' de gerçekleştirdikleri çalışmalarının sonucuna göre ise yaşam tatminini etkileyen faktörler beş boyut olarak sıralanmıştır. Birinci boyutta sosyo demografik değişkenler “yaş, cinsiyet, iş, etnik köken, yaşanan ev tipi, evi olup olmamak ve imtiyazlı bir sınıftan olup olmamak” bulunmaktadır. İkinci boyut ekonomik değişkenlerden “elde edilen gerçek gelir, harcama ve birikim yapma davranışı, kişilerin istediklerini alabilmelerini sağlayan gelirin bir yansıması olan sahip olunan değerler” oluşmaktadır. Üçüncü boyutta bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı “sosyal aktiviteler, spor yapmak, sinema ya da tiyatroya gitmek, yerel gruplara katılmak vb. aktivitelerde rol almak” yer almaktadır. Son boyutunu da güvenlik “yaşanılan bölgenin güvenli olup olmaması, komşular ve sosyal çevrenin durumu” oluşturmaktadır (Koç ve Kılıç, 2017:383). Bu çalışmada yaşam tatmini yukarıda belirtilen dört genel kategori ışığında ulaşılabilir demografik faktörler (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, pozisyon, departman, çalışma süresi ve çocuk sayısı) olarak incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada işgörenlerin yaşam tatminlerini etkileyen demografik faktörlerin (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, pozisyon, departman, çalışma süresi ve çocuk sayısı) belirlenerek baskın olan faktörün ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda tasarlanan araştırma modeli aşağıda verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

İstanbul ilinde yer alan ulusal ve uluslararası faaliyet gösteren bağımsız bir denetim şirketinin temsilciliğindeki beş farklı departmanda çalışan 194 işgörenle gerçekleştirilen çalışmada katılımcılara demografik içerikli 9 adet sorunun yer aldığı demografik soru formu ve Deiner, Emmons, Larsen ve Griffin'in 5 ifadeli Yaşam Tatmini Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış; geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,76 olarak bulunmuştur. 7 derecelendirmeli olarak 1 (hiç uygun değil), 2 (uygun değil), 3 (biraz uygun değil), 4 (ne uygun ne uygun değil), 5 (biraz uygun), 6 (uygun), 7 (çok uygun) cevaplanma kategorisine sahip olan ölçekten elde edilen toplam puanlar 5-35 arasında değişmektedir.

Çalışmanın verilerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı, güvenilirlik analizi, normalite, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve homojenite (varyansların homojenliği koşulunun karşılandığı gruplarda Tukey testi, varyansların homojenliği koşulunun karşılanmadığı gruplarda Tamhane testi) testleri kullanılmıştır. Analizler araştırma kapsamında kullanıma uygun bulunan 166 anket üzerinden yapılmıştır. Bu çalışmanın analizinde kullanılan SPSS 25.0 programında ölçek sorularına ilişkin yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre hesaplanan Cronbach's Alpha katsayısı 0,858 olarak bulunmuştur. Kalaycı (2008)'e göre 0 ile 1 arasında değer alan alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanabilir: $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir; $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük; $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir. Bu bilgiler ışığında elde edilen bu değer ölçeğin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu tespit edildikten sonra gerekli istatistiksel yöntemler uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Örnekleme oluşturan işgörenlerin genel olarak frekans ve yüzde dağılımları incelendiğinde; %53,6'sı (n=89) erkek, %80,1'i (n=133) bekar, %86,7'si (n=144) çocuk sahibi olmayan, %49,4'ü (n=82) 0-2 yıl arası çalışan, %71,1'i (n=118) lisans mezunu, %54,2'si (n=90) 3000 TL ve altında aylık gelir düzeyine sahip, %37,3'ü (n=62) vergi departmanında çalışan ve %50'si (n=83) alt düzey işgörenden oluştuğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların cevapladığı yaşam tatmini ölçeğinin tanımsal bulgularına bakıldığında; yaşam tatmini ile ilgili görüşlerinde ortaya çıkan en yüksek değer 4,59 ile "Yaşamımdan hoşnutum" ifadesi olurken, en düşük ortalamaya sahip ifade 3,30 ile "Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmedim" ifadesi olmuştur. Ölçeğin geneli değerlendirildiğinde ise yaşam tatmini toplam puan ortalaması $19,93 \pm 6,47$ (medyan:20,00, min:5-max:32) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Yaşam Tatmini Ölçeği Maddelerine Verilen Cevaplara İlişkin Ortalamalar

İfadeler	N	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Yaşamım birçok yönüyle ideallerime yakın.	166	1,00	7,00	4,01	1,68
Yaşam koşullarım çok iyi.	166	1,00	7,00	3,56	1,60
Yaşamımdan hoşnudum.	166	1,00	7,00	4,59	1,54
Şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim.	166	1,00	7,00	4,46	1,50

Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmedim.	166	1,00	7,00	3,30	1,75
--	-----	------	------	------	------

Ölçeğin normal dağılıma uygunluğuna örneklem sayısının (n=166) olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testiyle bakılmıştır. Büyüköztürk (2011) “n” sayısının 50 ve üzeri olması durumunda Kolmogorov-Smirnov testinin kullanılmasını önermektedir. Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucunda yaşam tatmini toplam puanlarının normal dağılımdan farklılığı anlamlı bulunmuştur ($z=0,070$; $p=0,046 < 0,05$). Seçer (2015) bir veri setinde dağılımın normal olup olmadığına karar verilmesi için basıklık ve çarpıklık değerlerinin de birlikte değerlendirilmesinin daha doğru olacağını ifade etmiş, normal dağılım gösteren verilerin %68’nin -1 ve +1, %95’nin -2 ve +2, %99’nun -3 ve +3 standart sapma değerleri arasında yer alacağını belirtmiştir. Yaşam tatmini puanlarının basıklık (skewness) ve çarpıklık (kurtosis) değerlerinin -1 ve +1 arasında değerler aldığı gözlemlenmiştir (skewness=-0, 813; kurtosis=-0, 480). Bu bulgudan hareketle ölçeğin normal dağılım varsayımı sağlandığından istatistik değerlendirmelerde parametrik testler kullanılmıştır.

İşgörenlerin yaşam tatminlerinin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için iki grup ortalamasının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testinden yararlanılmıştır. Yapılan t testi sonuçlarına göre, evli işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamaları ($\bar{x}=22,72$) bekar işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=19,24$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=2,821$; $p=0,006 < 0,05$). Kadın ve erkek işgörenlerin yaşam tatmini puanları ortalamaları arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p=0,065$; $p > 0,05$).

İkiden fazla grup ortalamasının karşılaştırılmasında uygulanmış olan tek yönlü varyans analizi (Anova) bulguları incelendiğinde, yaşam tatmini puanları ortalamaları ve aylık gelir grupları ($F=5,072$; $p=0,007 < 0,05$), çalışma süresi grupları ($F=4,711$; $p=0,010 < 0,05$), pozisyon ($F=3,836$; $p=0,024 < 0,05$) ve departman grupları ($F=3,565$; $p=0,016 < 0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Anova sonrasında yapılan post hoc analizi sonuçlarına göre, üst düzey yöneticilerin yaşam tatmini puan ortalamaları ($\bar{x}=22,59$) orta düzey yöneticilerin yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=18,68$) yüksek, aylık gelir düzeyi 4001 TL ve üzeri olan işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamaları ($\bar{x}=22,61$) aylık gelir düzeyi 3000 TL ve altı olanların yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=19,10$) ve 3001-4000 TL arasında olanların yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=18,85$) yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte kurumda çalışma süresi 5 yıldan fazla olanların yaşam tatmini puan ortalamaları ($\bar{x}=22,67$), 0-2 yıl arası çalışmakta olanların yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=19,97$) yüksek; Kurumsal Finansman departmanında çalışan işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamaları ($\bar{x}=21,42$) Vergi departmanlarında çalışan işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamalarından ($\bar{x}=17,98$) yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Demografik Özellikler ile Yaşam Tatmini Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Grup	N	Ort (\bar{x})	Ss	F/T	p	Farklılığın kaynağı
Medeni durum	Evli	33	22,72	6,23	2,821*	0,006	
	Bekar	133	19,24	6,36			
Aylık gelir düzeyi	3000 TL ve altı	90	19,10	6,32	5,072*	0,007	3>1
	3001-4000 TL	34	18,85	6,34			3>2
	4001 TL ve üzeri	42	22,61	6,27			
Çalışma süresi	0-2 yıl	82	19,97	6,59	4,711*	0,010	3>1
	3-5 yıl	53	18,28	6,02			
	5 yıl üzeri	31	22,67	6,11			
Departman	Vergi	62	17,98	6,33	3,565*	0,016	2>1
	Kurumsal Finansman	49	21,42	6,58			
	Danışmanlık	22	21,86	5,06			
	Denetim	33	20,12	6,65			
Pozisyon	Üst düzey İşgören	32	22,59	6,19	3,836*	0,024	1>2
	Orta düzey işgören	51	18,68	6,61			
	Alt düzey işgören	83	19,68	6,27			

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Yaşam tatminini puan ortalamaları ile yaş grupları ($p=0,289$; $p>0,05$) ve eğitim düzeyi grupları ($p=0,206$; $p>0,05$) arasında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Çocuk sahibi olan ve olmayan işgörenlerin yaşam tatmini puanları ortalamaları arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir ($p=0,055$; $p>0,05$).

Tablo 2’de yaşam tatminini etkileyen değişkenler anlam düzeyleri (p) baz alınarak önem sırasıyla gösterilmiştir. Bu bağlamda işgörenlerin yaşam tatminlerinin en fazla medeni durum değişkeninden etkilendiği, dolayısıyla yaşam tatmininde etkili olan baskın faktörün medeni durum olduğunu söylemek mümkündür. Elde edilen bulgular doğrultusunda hipotez tablosu aşağıdaki şekilde oluşmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Araştırmanın Hipotezleri

H 1: Yaş gruplarına göre işgörenlerin yaşam tatminleri istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaktadır.	<i>Red</i>
H 2: Kadın ve erkek işgörenlerin yaşam tatminleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık vardır.	<i>Red</i>
H 3: Evli ve bekar işgörenlerin yaşam tatminleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık vardır.	<i>Kabul</i>
H 4: Eğitim düzeyi gruplarına göre işgörenlerin yaşam tatminleri istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaktadır.	<i>Red</i>
H 5: Aylık gelir gruplarına göre işgörenlerin yaşam tatminleri istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaktadır.	<i>Kabul</i>
H 6: Üst düzey, orta düzey ve alt düzey işgörenlerin yaşam tatmini puan ortalamaları bakımından en az bir grupta istatistiksel açıdan anlamlı farklılık vardır.	<i>Kabul</i>
H 7: Departmanlar arasında işgörenlerin yaşam tatminleri istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaktadır.	<i>Kabul</i>
H 8: Çalışma süresi gruplarına göre işgörenlerin yaşam tatminleri istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaktadır.	<i>Kabul</i>
H 9: Çocuk sahibi olan ve olmayan işgörenlerin yaşam tatminleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık vardır.	<i>Red</i>

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ulusal ve uluslararası olarak faaliyet gösteren bağımsız bir denetim şirketinin temsilciliğindeki işgörenlerin yaşam tatminini etkileyen demografik değişkenlerin araştırıldığı bu çalışmada, yaşam tatmininin önem düzeyine göre sırasıyla medeni durum, aylık gelir düzeyi, çalışma süresi, departman ve pozisyon değişkenlerinden etkilendiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlardan hareketle, işgörenlerin evli veya bekar olma durumlarının yaşam tatminleri üzerindeki etkisinin diğer değişkenlere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Demografik bakımdan bekar işgörenlerin (% 80,1) evlilerden (% 19,9) sayıca fazla olmasına karşılık, evlilerin yaşam tatminleri daha yüksektir. Bu sonuç literatürdeki diğer çalışmalarca da desteklenmektedir (Şimşek, 2011; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001). Şimşek (2011) çalışmasında, ABD Ulusal Kamuoyu Araştırması'nın 35 milyon kişiye uyguladığı anket sonuçlarının, evli olanların %40'ının, evli olmayan, boşanmış, ayrılmış ya da dul kalmış olanların ise ancak %24'ünün yaşamlarından tatmin olduğunu belirtmiştir. Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu (2001), hekimler üzerindeki yapmış oldukları çalışmada evlilerin bekarlara göre yaşam tatmini düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bowen (1988) aile hayatında ortak değerlerin paylaşılmasından kaynaklanan davranışların algılanmasının tatmini arttırdığını ileri sürmüştür.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu da yaşam tatmini üzerinde medeni duruma görece daha düşük ancak diğer değişkenlere göre daha fazla etkisi bulunan aylık gelir düzeyi grupları arasındaki farklılıktır. 4001 TL ve üzerinde aylık gelir düzeyine sahip olan çalışanların yüksek yaşam tatmini puanına sahip oldukları görülmüştür. Literatürde de gelir düzeyi ile yaşam tatmini arasında olumlu ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Myers ve Diener (1995) zengin ülkelerdeki bireylerin yaşam tatmini düzeylerinin fakir ülkelerdeki bireylere göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Lahey ve arkadaşlarının 2001 yılında 12.600 emekli ile gerçekleştirdikleri bir araştırma sonucunda, belli bir gelir düzeyinin üzerindeki emeklilerin tatmin düzeylerinin tüm şartlarda oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tabuk, 2009, s. 35). Bu bağlamda gelir düzeyinde meydana gelen artışın kişilerin yaşam tatmini düzeylerini yükselttiği yönünde tespitler yapmak mümkündür. İşgörenlerin bir diğer demografik özelliği olan çalışma süresi ile yaşam tatminlerine yönelik araştırma bulguları değerlendirildiğinde, kurumda 5 yılın üzerinde çalışan işgörenlerin 0-2 yıl arasında çalışanlardan daha yüksek yaşam tatminine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bazı çalışmalarda ikisi arasında

anlamli düzeyde ilişkinin bulunduğu tespit edilirken, bazı çalışmalarda çalışma sũresi grupları arasında anlamli farklılıklar gũrũlmemiřtir. Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman'ın (2005) teknik Ȕđretmenlerde yaşam tatminini inceledikleri bir başka çalışmada ise hizmet sũresi değişkenine gũre Ȕđretmenlerin yaşam tatminlerinin farklılaşmadığı tespit edilmişken; Malatya ilinde gũrev yapan hekimlerin tũkenmiřlik ve yaşam tatmini ilişkilerinin incelendiği bir çalışmada çalışma sũresi fazla olanların yaşam tatminlerinin daha anlamli düzeyde daha yũksek olduğu bulunmuştur (ũnal ve diğerleri, 2001). Bu bulgu araştırmamızla Ȕrtũmektedir. Çalışma sũresinin uzunluğunun, diğer bir ifadeyle, kıdemli iřgũrenlerin yaşam tatmini üzerinde olumlu etkileri olduğu sũylenbilir.

İřgũrenlerin departmanlar arası yaşam tatminlerinin farklılıkları değerlendirildiğinde, Kurumsal Finansman departmanında çalışan iřgũrenlerin yaşam tatmini puanları Vergi departmanında çalışan iřgũrenlere gũre anlamli düzeyde yũksek bulunmuştur.

ũst, orta ve alt düzey iřgũrenlerin yaşam tatminleri arasındaki farklılıklara incelendiğinde, ũst ve orta düzey grupları arasında farklılıklar gũzlemlenmiř; ũst düzey iřgũrenlerin daha yũksek yaşam tatminine sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatũrde farklı bulgulara rastlanmaktadır. Receptoğlu ve ũlker Tũmlũ'nũn (2015), ũniversite akademik personeli üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada ise personelin yaşam tatmini dũzeylerinin unvan değişkeni açısından anlamli bir farklılık gũstermediđi sonucuna ulaşılırken; Tũmkaya, Hamarta, Deniz, elik ve Aybek'in (2008) ũniversite Ȕđretim elemanlarının yaşam tatminlerini akademik unvan değişkeni açısından incelediği çalışmalarında, profesȔrlerin yaşam tatmini diğer Ȕđretim elemanlarından anlamli düzeyde yũksek bulunmuştur. Araştırmamız bu bulguyla uyumluluk gũstermektedir. Pozisyon diğer bir ifadeyle statũde olan yũkseliřler ya da terfilerin yaşam tatmini üzerinde pozitif etkili olduğunu sũylemek mũmkündür.

Bu anlamli tespitlere karşılık, iřgũrenlerin yaşam tatmininin cinsiyet, yaş, eğitim dũzeyi ve ocuk sayısı değişkenlerinden etkilenmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Cinsiyetin yaşam tatmini üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında genellikle cinsiyet ve yaşam tatmini etkileşiminin az olduğu gũrũlmektedir. Wilson (1967) cinsiyet değişkeninin yaşam tatmininde anlamli bir etkisinin olmadığını ileri sũrmũřtũr. Yılmaz, Keser ve Yorgun'un (2010), konaklama işletmelerinde sendikalı çalışanların yaşam tatminini belirlemeye yȔnelik yaptıkları çalışmalarında cinsiyet ile yaşam tatmini arasında anlamli bir farklılık tespit edilmemiş; Receptoğlu ve ũlker Tũmlũ'nũn (2015), ũniversite akademik personeli üzerinde uygulamış oldukları çalışmalarında da yaşam tatmininin cinsiyete gũre anlamli bir farklılık gũstermediđi sonucuna ulaşılmıştır. Bu alışma sonuçlarıyla benzerlik gũsteren araştırmamızda da iřgũrenlerin kadın veya erkek olmasının yaşam tatminleri üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.

Bununla birlikte iřgũrenlerin yaş grupları ve eğitim dũzeyi grupları arasında yaşam tatmini ortalamaları bakımından farklılıklar tespit edilmemiş; ocuk sahibi olan ve olmayanların yaşam tatminlerinin de farklılık gũstermediđi gũzlemlenmiřtir. Bu bulgular literatũrdeki bazı çalışmalarla desteklenmektedir (Avşaroğlu vd., 2005; Őzguven, 2012). Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman'ın (2005), yaşam tatmininin Ȕđretmenlerin mesleki tũkenmiřlik dũzeylerine etkisini incelediği çalışmasında yaşın yaşam tatmini dũzeyinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak literatũrde farklı araştırma sonuçlarına da rastlamak mũmkündür. Frijters ve Beaton (2012) yaşam tatmini ve yaş arasında U Őeklinde bir ilişki olduğunu ileri sũrmũř; yetişkinlik sũreci içerisinde erken yetişkinlikten orta yetişkinliğe kadar sũrekli bir artış ve geç yetişkinlik dũneminde azalış Őeklinde değişim gũsterdiđini belirtmiştir. Donovan ve Halpern (2002), İngiltere dışında birçok Avrupa toplumunda, son otuz yılda , geç kişilerin yaşam tatminlerinin artış gũsterdiđini ifade etmişlerdir. Keser'in (2005), otomotiv sektȔrũnde mavi ve beyaz yakalı çalışanlara uyguladığı çalışmasında ũniversite mezunlarının yaşam tatminlerinin lise ve altı olanlara

oranla daha düşük olduğu tespit edilmiş; Yiğit, Dilmaç ve Deniz'in (2011), emniyet personeli üzerinde uyguladıkları araştırma sonucunda ise, lisans ve lisansüstü eğitime sahip personelin yaşam tatmini puan ortalamaları lise mezunu personelden anlamlı düzeyde daha yüksek olarak bulunmuş; Özgüven'in (2012), batıl inanç ile yaşam tatmini ilişkisini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasında ise eğitim düzeyi değişkeni ile yaşam tatmini arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Ankete katılan 166 işgörenin yaşam tatmini ölçeğinde cevapladıkları önermelerin kendilerini ne kadar tanımladığına yönelik bulgular değerlendirildiğinde, katılımcılar "Yaşamımdan hoşnudum" (4.59) önermesinin kendilerini fazlasıyla tanımladığını; "Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımda hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim" (3.30) önermesinin ise daha az tanımladığını belirtmişlerdir. Bu bulgulardan hareketle, yaşamlarından hoşnut olma eğilimlerinin yüksek olduğu ve yaşamlarında sahip oldukları üzerinde değişiklik yapma algılarının düşük olduğu söylenebilir. 5 maddeden oluşan ölçeğe ilişkin ifadeler ise Ort. 19,00 düzeyinde katıldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde yaşam tatmininin artırılmasına yönelik ipuçları elde edilmiş, demografik özelliklerin bir tutum olarak da değerlendirilen yaşam tatminine ve örgütün verimliliğine olan etkileri ortaya konulmuştur. Medeni durum ve çalışma süresi yanında özellikle ücret rejimi ve iş bölümü ve uzmanlaşma esasıyla oluşturulan departmanlardaki çalışmalarda yaşam tatminine dolayısıyla örgütün verimliliğine etki eden baskın faktörlere yönelik aşağıda belirtilen uygulamaların hayata geçirilmesinin ve baskın faktörlerin derinlemesine yeniden değerlendirilmesi önerilmektedir.

Bu doğrultuda;

- a. İş görenlerin yaşam tatminlerine doğrudan etki ettiği değerlendirilen aylık gelir düzeyinin; performans dayalı ücret rejimi yanında yaşamsal tatmini önceleyen teşvik ve motivasyon uygulamaları ile desteklenerek yöneticilik pozisyonuna uygun olarak belirlenmesi,
- b. Sıradan ve olağan uygulama haline gelmiş toplam şirket kazancına dayalı prim uygulamalarının anlamlı hale getirilmesi ve "kazanılmış bir hak" olarak görülmesinin önüne geçilerek bireye özgü ödül ve takdir uygulamalarına ağırlık verilmesi,
- c. Bununla paralel olarak çalışma süresine bağlı olarak genç çalışanlarda mentorluk, kıdemli çalışanlarda ise koçluk uygulamalarına ağırlık verilerek örgüt içi pozitif etkileşimin artırılması,
- ç. Performans ve kariyer görüşmelerinde çalışanların hayatlarını (iş ve yaşam) etkileyen faktörlerin bütüncül olarak ele alınması,
- d. Fiziksel ve ruhsal sağlıkları göz önünde bulundurularak; çalışanların beklentileriyle(ne istedikleri) ve bireysel standartları ile şirketin başarı standartları arasındaki farkın yaşamlarına etkisi bağlamında nasıl algılandığı ve yorumlandığının ölçülmesi, elde edilen sonuçlar paralelinde bireye özgü yaşam tatminin destekleyici işyeri standartları geliştirilerek bireysel standartlarla uyumlaştırılması,
- e. Diğer taraftan departman ve medeni durum değişkeni bağlamında yaşam tatmininin çalışanların eş ve aileleri yanında iç iş ilişkilerinden bağımsız olmadığı göz önünde bulundurularak çalışanların aileleri ve departmanları ile uyumsuzluk yaratan ve değerli yaşam alanlarındaki tatmin arayışında gerilemeler veya durgunluk sinyalleri yaratan rutin uygulamaların tespit edilmesi ve önlem alınması gerektiği değerlendirilen hususlar arasındadır.

Gelecek dönemde bu alanda araştırma yapacak akademisyenlerin;

- a. Araştırma verilerinin belirli bir zaman diliminde toplanmış olmasından dolayı kesitsel nitelikte olan bu çalışmanın değişkenleri arasındaki nedensel ilişki boylamsal araştırma tasarımı ile daha güvenli hale getirebileceklerini göz önünde bulundurmaları,
- b. Ayrıca iş yaşam tatmini düzeylerindeki değişimler birçok etkenden kaynaklanabileceğinden, diğer sosyal ve sosyo kültürel değişkenler ile olan ilişkisi incelenerek bu tutumun artırılmasına yönelik yeni bilgiler ortaya koyabileceklerini değerlendirmeleri önerilmektedir.
- c. Araştırmanın verilerin toplandığı İstanbul ilinde bulunan yalnızca bir özel kurumda ve tercih edilen bu kurumda çalışmakta olan işgörenler ile sınırlı olması sebebiyle de bunun dışında örneklem grupları çeşitlendirilerek elde edilen yeni örneklem grupları arasında karşılaştırmalar yapılmasının sektörel olarak daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesine neden olacağı değerlendirilmektedir.

5. KAYNAKÇA

- AVŞAROĞLU, S., DENİZ, M.E. ve KAHRAMAN, A. (2005). “Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu İş Doyumu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (14): 115 – 129.
- BOWEN, G.L. (1988). “Family Life Satisfaction: A Value-based Approach”, Family Relations, 37: 458-462.
- DİENER, E. ve BİSWAS-DİENER, R. (2008). Happiness: Unlocking The Mysteries of Psychological Wealth, Blackwell Publishing, Malden, doi:10.1002/9781444305159.
- DİENER, E. (2006). “Guidelines For National Indicators of Subjective Well-being And İll-being”, Applied Research in Quality of Life, 1: 151-157.
- DİENER, E. ve LARSEN, R.J. (1993). “The Experience of Emotional Well-being”, pp. 405–415 (Eds.) LEWIS, M. ve HAVILAND J.M., Handbook of emotions, Guilford Press, New York.
- DİENER, E., EMMONS, R.A., LARSEN, R.J.ve GRİFFİN, S. (1985). “The Satisfaction With Life Scale”, Journal of Personality Assessment, 49: 71-75.
- DONOVAN, N. ve HALPERN, D. (2002). Life Satisfaction: The State of Knowledge And Implications For Government, UK Government Strategy Unit, London.
- FRİJTERS, P. ve BEATTON, T. (2012). “The Mystery of The U-shaped Relationship Between Happiness And Age”, Journal of Economic Behavior & Organization, 82(2): 525-542.
- FRİSCH, M.B. (2013). “Evidence-Based Well-Being/Positive Psychology Assessment And Intervention With Quality of Life Therapy And Coaching and the Quality of Life Inventory (QOLI)”, Soc Indic Res,114: 193–227 DOI 10.1007/s11205-012-0140-7.
- FRİSCH, M.B. (1998). “Quality of Life Therapy and Assessment In Health Care”, Clinical Psychology: Science and Practice, 5: 19–40.
- KALAYCI, Ş. (2008). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (3. bs.), Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- KESER, A. (2005). “İş Doyumu Ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama”, Çalışma ve Toplum, 4: 77-95.

- KHUMALO, I.P., TEMANE, Q.M. ve WISSING, M.P. (2012). "Socio-demographic Variables, Psychological General Well-being and The Mental Health Continuum In An African Context", *Social Indicators Research*, 105(3): 419-442, doi:http://dx.doi.org.spot.lib.auburn.edu/10.1007/s11205-010-9777-2
- KİM-PRİETO, C., DİENER, E., TAMİR, M., SCOLLON, C. ve DİENER, M. (2005). "Integrating The Diverse Definitions of Happiness: A Time-sequential Framework of Subjective Well-being", *Journal of Happiness Studies*, 6(3): 261-300, doi:10.1007/s10902-005-7226-8.
- KOÇ, S. ve KILIÇ, Y. (2017). "Genel Yaşam Tatmini Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresi Eğitim Araştırmaları Birliği, 380-395.
- KÖKER, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MYERS, D.G. ve DİENER, E. (1995). "Who Is Happy?", *American Psychological Society*, 6(1): 10-17.
- ÖZDEVECİOĞLU, M. ve AKTAŞ, A. (2007). "Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık Ve Örgütsel Bağlılığın Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (28): 1-20.
- ÖZER, M. ve KARABULUT, Ö.Ö. (2003). "Yaşlılarda Yaşam Doyumu", *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2): 72-74.
- ÖZGÜVEN, N. (2012). Batıl İnançlar Ve Yaşam Tatmini İlişkisi: İzmir'de Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2): 59-73.
- RECEPOĞLU, E. ve ÜLKER TÜMLÜ, G. (2015). "Üniversite Akademik Personelinin Mesleki Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4): 1851-1868.
- SHİN, D.C. ve JOHNSON, D.M. (1978). "Avowed Happiness As An Overall Assessment of The Quality of Life", *Social Indicators Research*, 5: 475-492.
- SULDO, S.M. ve HUEBNER, E.S. (2004). "Does Life Satisfaction moderate The Effects of Stressful Life Events On Psychopathological Behavior In Adolescence?", *School Psychology Quarterly*, 19: 93-105.
- ŞİMŞEK, E. (2011). Örgütsel İletişim Ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TABUK, M.E. (2009). Elit Sporcularda İş-aile Çatışması Ve Yaşam Tatmini İlişkilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- TÜMKAYA, S., HAMARTA, E., DENİZ, M.E., ÇELİK, M. ve Aybek M. (2008). "Duyusal Zeka Mizah Tarzı Ve Yaşam Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30): 1-18.
- ÜNAL, S., KARLIDAĞ, R. ve YOLOĞLU, S. (2001). "Hekimlerde Tükenmişlik Ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle İlişkisi", *Klinik Psikiyatri*, 4: 113-118.
- WILSON, W. (1967). "Correlates of Avowed Happiness", *Psychological Bulletin*, 67: 294-306.

YILMAZ, G., KESER, A. ve YORGUN, S. (2010). “Konaklama İşletmelerinde Çalışan Sendika Üyelerinin İş Ve Yaşam Doyumunu Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması”, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 6(1): 87-107.

YİĞİT, R., DİLMAÇ, B. ve DENİZ, M.E. (2011). “İş Ve Yaşam Doyumu: Konya Emniyet Müdürlüğü Alan Araştırması”, Polis Bilimleri Dergisi, 13(3): 1-18.